

סימן כא

הרב חננאל כהן הי"ו / ר"מ בישיבה

בענין דין חוזר וניעור בפסח

תשובה זו למדתי בס"ד בדבוק חברים עם עמיתי בתורה הרה"ג ר' אליהו הכהן נר"ו והרה"ג רזיאל הכהן נר"ו, ואח"כ ערכתי המורס מן האמור בחבורה, בתוספת נופך מרובה בשעת הכתיבה.

שאלה: תבלינים שמעורבים בהם חמשת מיני דגן, האם שייך בהם ביטול לפני הפסח.

(א) **תשובה:** כתב מרן בשה"ט (סימן ממ"ז סעיף ד) אם נתערב חמץ קודם פסח ונתבטל בששים אינו חוזר וניעור לאסור במשהו ויש חולקים. עכ"ל. ולדידן קיי"ל כסתם מרן דחמץ בפסח אינו חוזר וניעור וכמו שהאריך בזה מרן הגר"ע יוסף שליט"א בשו"ת יביע אומר ח"ב (או"מ סימן נג). עש"ב. והנה מרן הראש"ל הגר"ש עמאר שליט"א בתשובה והיא ל"ו נדפסה בספר ויען שמואל חלק חמשי (סימן ה) דן בענין התבלין לפסח שיש בהם תערובת מחמשת מיני דגן, ובפרט בכמון שמצויים בו גרגרים של שכולת שועל שהם דומים מאד לגרגירי הכמון וכמעט שא"א לבררם, ויצא לידון בדבר חדש שעד כאן לא נחלקו הפוסקים אם חמץ בפסח חוזר וניעור אלא דוקא בחמץ שנתערב קודם הפסח, שהסוברים חמץ בפסח אינו חוזר וניעור טעמם דחמץ שמו עליו וא"כ קודם הפסח שם איסור עליו וחל עליו דין בטול קודם הפסח. והסוברים אינו חוזר וניעור ס"ל דחמץ היתרא מקרי והיתר בהיתר לא בטל, וכשמגיע בפסח אינו מתבטל דחמץ בפסח במשהו. אבל כנ"ד שהדגן שכתבלין קודם הפסח הוא היתר גמור, שהרי לא נתחמץ, ורק בפסח כשנותן התבלין בתבשיל מחמיצה שכולת השועל, ואז דינו במשהו ובמה יתבטל. (והסמך על דברי הט"מ מא"מ סי' ע"ג). עכת"ד. והנה מה שתלה מרן הראש"ל שליט"א דעת האומרים דחמץ בפסח אינו חו"ג משום דס"ל חמץ שמו עליו ולהכי בטל קודם הפסח, כ"כ בשו"ת החת"ס חאו"ח (סימן קו) ותלמידו מהר"ם שיק חאו"ח (סימניס ללא, ללא) ועוד אחרונים ע"ע. אולם לענ"ד קשה לתלות זה בזה, שהרי בין הסוברים דחמץ בפסח אינו חו"ג נמנים גם הראב"ד בשו"ת תמים דעים (סימן לו) והסמ"ג (לאין עז) והתרומה (סימן נה) והאו"ז (מ"א סימן פשעט, ומ"ד מס' ע"ז סימן ער) וכן דעת התוס' במס' ע"ז (סו: סוד"ה רנא), וכ"כ בהגהות מימוניות (דפוס קושטא פ"א ה"ט) והובאו בב"י (סי' ממו). והנה בתשובת הראב"ד הנ"ל כתב להדיא דחמץ קודם

הפסח היתירא מקרי. וכ"כ עוד בתשובה (שם סימן קו) דסכיני חמץ הכשרן לפסח בהגעלה כיון דהיתירא בלע. ע"ש. וכ"כ התרומה (סי' ע"א) והאו"ז ח"ד (פסקי ע"י סי' נ"ד ונ"ה), והגמ"י (סוף פ"ה מה"ל סמן ומנה) והסמ"ג (ל"אין עו) והתוספות במסכת ע"ז (ש"י) ד"ה אמר, שסכיני חמץ הכשרם בהגעלה משום דהיתירא בלע. ע"ש. וכן מבואר עוד באו"ז ח"ב בהלכות פסח של הר"ש מפלייזא (דנ"מ ע"ג) שכתב שחמץ אינו חו"ג ושם (דנ"מ ע"ב) כתב דחמץ היתירא מיקרי ולכן סכיני דפיסחא הכשרן בהגעלה. ע"ש. ולעומתם מצאנו למהר"ם חלאוה בחי' לפסחים (ל'): דס"ל דחמץ שמו עליו וחשיב איסורא בלע. ע"ש. וכ"ד הרשב"א בתורת הבית (שער ד נ"ד) שחמץ שמו עליו. ע"ש. ואפ"ה ס"ל דחמץ בפסח חו"ג כמבואר בחי' מהר"ם חלאוה פסחים (ל'): ובשו"ת הרשב"א ח"א (סימן תפ"ה) וכ"כ רי"ו (נ"ה ס"ה, דמ"ה ע"ב) בשם הרשב"א דחמץ בפסח חוזר וניעור. [וע"ע נש"מ יי"א ס"ב (סימן כג אות י"ד) מה שצ"ד נדעם הרשנ"א. ע"ש]. נמצא שאין לתלות דין חמץ בפסח אם חו"ג במחלוקת הפוסקים אם חמץ קודם הפסח שמו עליו וחשיב איסורא, או קודם הפסח היתירא מיקרי. ופשוט. ושור' למרן הגר"ע יוסף בשו"ת יבי"א ח"ב (תל"א סימן כג אות ג) שכתב יסוד זה לתלות דין חו"ג בדין חמץ היתירא בלע ודחה זה מדברי הראב"ד והסמ"ג. ע"ש. וכיון שטעם הסוברים דחמץ קודם הפסח בטל ואינו חו"ג בפסח הוא משום דהיתר בהיתר בטל כמבואר בדבריהם, א"כ אין לחלק בין נתערב חמץ גמור או דבר העשוי להחמיץ, בכל גוונא אינו חוזר וניעור.

(ב) ובאמת כן מוכח מדברי האו"ז (ע"י סי' ע"ה) שאין חילוק בין נתערב חמץ גמור לנתערב דבר העשוי להחמיץ שכתב וז"ל: ואני המחבר דנתי לפני מורי רבנו שמחה זצ"ל מההיא דפרק הקומץ רבה מנחות (כג.) גבי פלוגתא דר"י ורבנן דאמר ריו"ח ושניהם מקרא אחד דרשו ולקח מדם הפר ומדם השעיר רבנן סברי מכאן לעולין שאינן מבטלין זה את זה. ורבי יהודה סבר מכאן למין במינו שאינו בטל. ואם איתא שאין שייך ביטול היתר בהיתר כי אם דוקא באיסור והיתר, היכי יליף ר' יהודה למין במינו באיסור בהיתר שאינו בטל, והא איכא למימר שאני הכא דהיתר בהיתר הוא, דם הפר ודם השעיר שניהם היתר למזבח ואין שייך ביטול היתר בהיתר, אבל איסור בהיתר דשייך בו ביטול הכי נמי דאפי' מין במינו בטל, אלא ש"מ לא שנא איסור בהיתר לא שנא היתר בהיתר בכולהו שייך בהו ביטול ומבטלי אהדדי, וקבל את דברי יהודה ל"י. עכ"ל. (וכ"כ נמ"א סימן תשע"ע. ע"ש). והנה דם הפר ודם השעיר שניהם היתר ואין בהם ג"מ ואפ"ה יליף ר"י מהא דמין במינו לא בטיל. א"כ ה"ה בנ"ד אע"ג דשכולת שועל קודם הפסח היתר, מ"מ בטלה דהיתר בהיתר בטיל. וכן מוכח עוד ממ"ש האו"ז שם להביא ראיה מהא דאמרינן בזבחים (עמ.) ש"מ איסורין מבטלין זה את זה בהיתר. עכ"ל. וכמו שבאיסורים אין בהם נפ"מ

בתערובתן, ואפילו הכי מבטלים זא"ז, הכי נמי היתירים שנתערבו זה בזה אף שאין נפ"מ בתערובתן בטלים. ואין לדחות דשאני איסורין שאף שאין נפ"מ כשנתערבו זב"ז מ"מ יש נפ"מ אם נפלו לתוך היתר דא"כ אעיקרא מאי ראייה מיייתי האו"ז מדין איסורין לדין היתר, שאני התם גבי איסורין שיש נ"מ שאם האיסור יתערב בהיתר יתבטל להכי אפי' נתערב באיסורים אחרים בטל, משא"כ גבי היתר שאין נ"מ לא בטל. אלא ע"כ דהאו"ז אינו מחלק בזה, ולהכי יליף שפיר כמו שמצאנו שאיסורין מבטלין זה את זה ה"ה להיתר. וכן מורה לשונו שכתב היתר בהיתר בטל ומשמע בכל גוונא. וכן מבואר בדברי הראב"ד בתמים דעים (סימן לו) שכתב וז"ל: ואם יטעון הטוען ויאמר איסור שבטל שוב אינו מתעורר אבל היתרות אינן מבטלות זו את זו, וחמץ קודם הפסח היתר הוא ואין מי שיבטלנו וכו', נשיב ונאמר אין היתרין דומין לאיסורין כי איך איסור יבטל איסור ויחזור היתר אבל היתר מבטל היתר להיות הכל היתר. ועוד כאן שהחמץ יש לו זמן איסור והשמן שנפל לתוכו אין לו זמן איסור כהיתר ואיסור דמו ומבטלין זה את זה מהיותו עוד נאסר בפסח. והרי שנינו במס' כלאים פ"ט צמר רחלים וצמר גמלים שטרפן זה בזה אם רוב מן הגמלים מותר וכו', והלא שניהם היתר ומבטלים זה את זה, אלא מפני שצמר רחלים נוהג בו כלאים וצמר גמלים אין נוהג בו, כאיסור והיתר דמו ומבטלין זה את זה, והאי נמי להאי דמיא. עכ"ל. והנה בטעמו הראשון כתב דהיתר בהיתר בטל בכל גוונא, וגם לטעמו השני י"ל שבנ"ד בטל כיון שהשכולת שועל בהגיע פסח אסור להחמיצה במים משא"כ הכמון שאין לו זמן איסור כאיסור והיתר דמי ודוק. וכן מצאנו למהר"ם שיק (סימן רלה) דאע"ג דס"ל שטעם הסוברים חמץ בפסח אינו חו"נ הוא משום שחמץ שמו עליו, מ"מ כתב סברא זו בנידונו (נד"ס אינרל). וז"ל: דקמח של פסח כיון שבכל עת הוא אסור לערבו במים בלי שימור, א"כ ג"כ שמו עליו כמו צמר רחלים לפמ"ש הפר"ח וכו'. ע"ש.

ג) עוד כתב שם הראש"ל הגר"ש עמאר נר"ו וז"ל: ואולי גם בדברי הר"ן [בתשו' סי' נט] מוכרחים לחלק כן, שבתחילה הביא ראייה מע"ז (עג) דהיתר לא בטיל, ובסוף הוכיח מהמשנה דכלאים דהיתר בטל, וצריכים ליישב הסוגיות. ולפמ"ש אתי שפיר דלעולם היתר גמור לא בטל וכמ"ש בסוגיא דע"ז הנז', ומ"ש בכלאים דבטל הוא דוקא בכה"ג דצמר רחלים וכו', דאסור לערבו בפשתים ונתערב עם צמר גמלים, ודנים אי שרי לערבו עם פשתים, בזה הוא דמתבטל, ולמד מזה לחמץ דדמי ליה דאע"ג דעתה הוא היתר גמור מ"מ שמו עליו והוא אסור בפסח וכו', אבל כשאין מקום לדון ע"ז כלל כמו בנ"ד דאין כאן חמץ כלל ולא שייך לדון בו עתה, גם ביטול לא שייך בו. עכ"ל. ולאה"ר מהדרת גדולתו הרואה בתשובת הר"ן יראה שהחילוק הוא בין היתר שנפל לתוך היתר, להיתר שנפל לתוך איסור, שכתב שם הר"ן וז"ל: יש כאן שני

ספיקות האחד שנוכל לומר שאין האיסור מתבטל בהיתר. משום דבפרק בתרא דע"ז מוכח דהיתרא לגו איסורא לא בטל וטעמא דמילתא לפי שאין ההיתר עשוי להתבטל והכא נמי בזמן היתרו יש לדון ולומר שאינו מתבטל וכו' ושני הספיקות הללו מתבררים מדרתנן בפ' בתרא דכלאים צמר גמלים וכו' ומהא שמעינן דהיתר בהיתר מתבטל. עכ"ל. מבואר שהר"ן מחלק בין היתר שנפל לתוך היתר לבין היתר שנפל לתוך איסור ואין לדמות אחד לשני. והסברא צ"ל שהיתר שנפל לתוך איסור אין לו צורך וענין שיתבטל ההיתר שם ולהכי כאשר ההיתר רבה מתעורר ומבטל האיסור, משא"כ בהיתר שנפל לתוך היתר שיש לו ענין שיתבטל שם כגון, צמר רחלים שעירבו עם צמר רחלים בטל שפיר. וכ"ה בר"ן בהלכות (ע"ז לה: מדפי הרי"ף) בשם הרמב"ן וז"ל: דלא אמרי' בהיתרא לגו איסורא ראשון ראשון בטל לא בשאר איסורים ולא ביין נסך שאינו מינו וכו', אע"פ שאנו אומרים כן ביין נסך בדקא נפיל איסורא לגו היתרא, והיינו טעמא לפי שהאיסור עשוי להתבטל, ולא ההיתר. עכ"ל. וכוונת הר"ן פשוטה לפניה שהאיסור עשוי להתבטל היינו שיש לו צורך וענין בביטול להכי קמא קמא דנפיל בטל, משא"כ היתר שנפל לתוך איסור אין לו צורך וענין שיתבטל ההיתר שם ולהכי כאשר ההיתר רבה מתעורר ומבטל האיסור, משא"כ גבי כלאים שעירב צמר רחלים עם צמר גמלים יש לו ענין שיתבטל שם צמר הרחלים כדי שיוכל לאורגו עם פשתן. וא"כ ה"ה בנ"ד שיש לו ענין וצורך שתתבטל השכולת שועל בכמון כדי שיוכל להשתמש בו בפסח בטל שפיר. ושו"ר להגאון יד יהודה על הלכות מליחה (דמ"ג ע"ג) שכ"כ בדעת הר"ן בתשובה. ע"ש. ולא אכחד שיש להעיר בנ"ד מדברי הר"ן בנדרים (נב.) שכתב להסביר דברי הרי"ף בפרק גיד הנשה בדין פת שאפאה עם הצלי שאין לאכלה עם חלב משום דהוי דשיל"מ וכתב הר"ן דאע"ג דקיי"ל דבשאינו מינו לא אמרינן דשיל"מ, היינו דוקא שעתה הוא איסור גמור אלא שעתיד להיות ניתן, משא"כ הכא שעתה הפת היא היתר גמור. ובוה הסביר דין מים ומלח שבעיסה דהוי כרגלי בעלים משום דשיל"מ אע"ג דהוי שאינו מינו והוסיף לבאר בזה מחלוקת רבי יהודה וחכמים בדין מין במינו, דלחכמים כיון שסוף סוף חלוק בדין בטל. ע"ש. ולפ"ז גם בנ"ד שהשכולת שועל שוה בדין לכמון שמעורבת בו, אינה בטלה אפילו מין בשאינו מינו. ועיין בשו"ת חתם סופר חאו"ח (סי' קו) שביאר עפ"ד הר"ן הללו את סברת האומרים דחזור וניעור. ע"ש. איברא דהגאון מלבים בארצות החיים (סימן ע נאמן יהודה סק"א, דמ"ג ע"א) כתב דס"ל להר"ן דבכל דבר אזלינן בתר סופו, דכמו דבדשיל"מ אע"ג דעתה הוא איסור כיון שסופו להיות ניתן נקרא היתר ע"ש סופו, כן אתה דן להיפך בחמץ קודם פסח שאע"פ שעכשיו הוא היתר, מ"מ כיון שרוצים לבטלו שלא יאסור בעת איסורו ממילא לענין מהות הביטול שם איסור יש לו שסופו ליאסר בפסח. והו"ל לענין זה כאיסור והיתר לענין מהות הביטול שהוא על שם סופו. עכת"ד.

(ע"ש שמירן בזה מה שהקשו האחרונים על הר"ן ממחמתין דכלאים ריש פ"ט). ואחמהמ"ר נלע"ד דמה שאנו דנים דשיל"מ ע"ש סופו אין זה אלא להחמיר עליו, אבל לא להחיל על היתר שם איסור ע"ש סופו להקל עליו. ודו"ק. אולם אעיקרא דדינא י"ל דאע"ג דנ"ד הוי תערובת היתר בהיתר, מ"מ לא דמיא למים ומלח שבעיסה שאין זמן שהם איסור גמור, ומשו"ה אפילו מין בשא"מ לא בטלי. משא"כ נ"ד שכשיגיע הפסח השכולת שועל היא איסור גמור לערבה עם מים, י"ל דבטלה קודם פסח. אלא דכל זה לא יועיל אלא למין בשאינו מינו אבל למין במינו לא יועיל דכיון דסו"ס עתה הוא היתר גמור וגם הוא מב"מ. לא בטל קודם פסח. ומ"מ אפשר דבערב פסח אחר שש שעות ה"ז חשוב כאיסור בהיתר ומודה הר"ן דבטל. ובזה ניחא שלא יסתור הר"ן דבריו למ"ש בתשובה (סימן נ"ט) דאפילו מין במינו בטל לגבי חמץ. ודוק.

(ד) עוד כתב הראש"ל הגר"ש עמאר שליט"א שהפר"ח דחה ראית הר"ן מצמר גמלים שנתערב עם צמר רחלים, דשאני התם דאיסור שעטנו נוהג לעולם לכן מתבטל צמר זה בזה משא"כ חמץ דשרי לגמרי קודם פסח ולא שייך ביטול כלל, והרב כס"א (ל"א ו) כתב לתרץ קושיית הפר"ח דחמץ משש שעות ולמעלה הוי כשאר איסורים דבטלי בשישים, וא"כ נתבטל אז דהוי איסורא ממש. וסיים הראש"ל: נמצא דאפי' בחמץ גמור שנתערב קודם הפסח נחלקו הראשונים ז"ל אם מתבטל לפני פסח. עכ"ד. והנה אף שהרב כס"א אליהו כתב ליישב כן, מ"מ מדברי הראשונים אין מבואר כן שכולם כתבו הטעם דאינו חו"נ משום "דהיתר בהיתר בטיל" ולא חשו לחילוק הפר"ח, וה"ה בנ"ד. תדע עוד שהאו"ז ח"ב (דנ"מ ע"ג) אחרי שכתב דחמץ אינו חו"נ לפי שהיתר בהיתר בטל, כתב עוד וז"ל: ותדע דאפי' תאמר היתר אינו בטל בהיתר מ"מ אחר ד' שעות שהיה היתר באסור ליבטיל. עכ"ל. מבואר להדיא דעיקר טעמו דס"ל דחמץ בפסח אינו חו"נ הוא מטעם דהיתר בהיתר בטיל.

(ה) ואעיקרא דדינא נראה דנ"ד דמי ממש למתני' דכלאים גבי צמר רחלים וצמר גמלים. דאע"ג דתערובת הדגן בתבלין היתה לפני פסח ואז אין איסור חמץ בעולם, מ"מ קודם פסח היה היתר ואין אנו צריכים לבטלו וכשמגיע פסח שיש איסור חמץ בעולם בטלה שפיר תערובת הדגן בתבלין קודם חימוצו, ודמי ממש לצמר רחלים שנתערב בצמר גמלים שבטל בעודו היתר כיון דשם כלאים בעולם ואסור לטוות צמר רחלים עם פשתן וה"ה בנ"ד שאסור לתת מים בפסח על דגן כדי שיחמיץ ודוק. שו"ר להרב יד יהודה על הלכות מליחה (סימן סט) שהאריך שם בדיני ביטול היתר בהיתר ושם (ל"א יט, דס"ג ע"ג) כתב בנדון קמח שמעורב בסוכר לפסח ואחר שכתב דהיתר בהיתר בטל כתב עוד וז"ל: גם נראה דזה נמי כאיסור והיתר דמי,

דממ"נ אם נתחמץ קודם פסח א"כ נתבטל. ואם לא נתחמץ מקודם אין אנו צריכים לבוא להביטול קודם פסח אלא אף בפסח נתבטל קודם שנתחמץ ובפסח זה ממש כצמר רחלים וצמר גמלים דמי, כיון שבקמח יש איסור מן התורה שלא להחמיצו משא"כ בסוכר. עכ"ל. והוא כדברינו. עש"ב. ומעתה גם לפמ"ש הפר"ח לדחות הראיה מצמר רחלים וצמר גמלים דשאני התם שהוא זמן איסורו. וכן הקשה מהר"ם חלאוה (פסחים ל:). ע"ש. הנה בנ"ד בטלה השבולת שועל בתוך הפסח (קודם שחמץ), שהוא זמן איסור חמץ. והוי ממש כמתניתין דצמר גמלים וצמר רחלים. וז"ב. איברא דמהר"ם חלאוה גופיה ס"ל דחמץ חשיב דשיל"מ ומשום הכי אינו בטל כששים ואפילו בערב פסח אחר שש שעות. וא"כ י"ל דה"ה בתוך הפסח יחמיר מטעם זה. אולם י"ל דבנ"ד דהאיסור נולד בתערובת יודה להקל דלא הוי דשיל"מ כמבואר ביו"ד (סי' קנ). תדע, דהא לא דחה דברי הסוכרים דחמץ בפסח אינו חו"ג מהא דהוי דשיל"מ. אולם זה יש לדחות דקאמר דלמטונייכו ליכא ראייה מצמר רחלים וצמר גמלים, ולדידי חו"ג משום דהוי דשיל"מ. אכן אין זה מוכרח, ולכן י"ל דיודה להקל בנ"ד. ועיין עוד במ"ש לקמן (אן כא) בס"ד. ע"ש.

(ו) הן אמת שהראש"ל הגר"ש עמאר שליט"א כתב שכדבריו מבואר בשו"ת נובי"ת (מא"מ סימן ע"ג) שדן שם גבי אבקת סוכר שיש חשש שנתערב בה קמח וכתב הנובי"ת וזת"ד: ואני חושש בקמח זה אולי לא באו עליו מים כלל, וא"כ הקמח הזה כ"ז שאינו בא במים אפילו בפסח עדיין היתר גמור הוא, והפודר ג"כ היתר הוא, וכבר הארכתי בתשובה לסתור דעת הסוכרים דהיתר בהיתר בטל. ולא עוד אלא אפי' נימא דהיתר בהיתר בטל ונימא דחמץ בפסח אינו חוזר וניעור, היינו אם לא נתחדש עליו שם חדש דחמץ שמו עליו אף קודם הפסח, אבל קמח זה שלא נתחמץ כלל, ובפסח נתחמץ והרי הוא קונה שם חדש שעתה הוא חמץ אולי לכו"ע חו"ג בפסח כשמתחמץ בפסח. עכת"ד. ולכאורה היינו סברת הראש"ל נר"ו. אולם אחר העיון נראה דיש הבדל בין דברי הנובי"ת לדברי הגרש"מ עמאר, דהנובי"ת לא אתי עלה אלא מטעם דכיון דנתחמץ בפסח עצמו "וקונה אז שם חדש" לכולי עלמא חוזר וניעור. וזה לא כמו שביאר הגרש"מ עמאר הטעם דכיון דלא היה שמו עליו קודם פסח לא נתבטל. ודו"ק. מה גם דנראה דהנובי"ת משום דס"ל דהעיקר הוא דהיתר בהיתר לא בטל וצמר רחלים שנתערב בצמר גמלים לא מדין בטול נגעו בה. ע"ש. משום הכי כתב דבזה "אולי" כו"ע יודו, וגם בזה לא קבע מסמרות. ולענ"ד נראה כמ"ש דבטל שפיר בפסח קודם שנתחמץ דדמי ממש לצ"ג וצמר רחלים וכמ"ש. ושור"ר בישועת יעקב (סימן פסו סק"ו) שדן בנדון קמח המעורב בסוכר וכתב דלסוכרים היתר בהיתר בטל ה"ה הכא. ע"ש. וכן פשיט"ל לה' שדי חמד כללים (מערמ הכי סימן כא). ע"ש. נמצא דדגן המעורב בתבלין

ויש ששים כנגדו בטל ואינו חו"ג בפסח כיון דהיתר בהיתר בטל וכמו שהוכיחו הראשונים ממתני' דכלאים דצמר רחלים בטל בצמר גמלים. ואין לחלק ולומר דשאני התם דשם איסור כלאים בעולם משא"כ הכא שאין שם איסור בעולם. זה אינו דמלשון הראשונים מבואר דלא מצרכינן שיהא שם איסור בעולם אלא כלל הוא "היתר בהיתר בטל", וכן מוכח מהראיות שהביא האו"ז. ועוד דאת"ל לא בטל קודם הפסח מ"מ בפסח קודם שנתחמץ בטל שפיר, דשם איסור חמץ בעולם, ודמי ממש לצמר גמלים וצמר רחלים. וכ"כ ה' יד יהודה הלכות מליחה (דס"ג ע"ב). עש"ב. וכן פשיט"ל לשד"ח כללים (מערכת ה' סימן כא). ע"ש. וכ"כ הגאון ישועות יעקב סימן (מס"ו סק"ו) לשיטת הסוברים דהיתר בהיתר בטל. ע"ש.

(ז) אולם יש להעיר ממ"ש מרן הבית יוסף (סימן מג) וז"ל: כתבו הגהות מיימון בפרק א (דפוס קושטא) בשם סמ"ק על הדגן שצמח מלחלוחית הארץ שקורין גירמ"י אומר רבנו יחיאל שזהו חמץ גמור, וכשהוא מעורב בתבואה אחרת צריך לבררו יפה שיהא ששים מאותו שלא צמח, ואע"ג דהוי יבש ביבש מ"מ יהיב טעמא בשעת אפיה. וגם צריך שתהא האפיה קודם הפסח, דאי בפסח אפי' כל שהוא אסור על כן נכון הוא ליזהר שלא יהא כלל מאותו גירמ"י בתבואה, ורגילות הוא לאפות מצות בפסח. עכ"ל. והוא בהגהת ר"פ על הסמ"ק (סימן נכ). מבואר דאע"ג דאותו דגן התבטל בששים קודם הפסח מ"מ אסור לאפותו בפסח כיון שנותן טעם חדש בפסח וחמץ בפסח במשהו, וא"כ י"ל הוא הדין בנ"ד אע"ג שהתבטלה השיכולת שועל בכמון קודם הפסח מ"מ אסור להשתמש בכמון זה בפסח כיון שאז נותן טעם חדש. אולם י"ל שרבנו יחיאל אזיל לטעמיה דס"ל שקמח בקמח חשיב יבש ביבש וכמו שכתב "ואע"ג דהוי יבש ביבש", וכ"כ הפר"ח (סימן מס"ו ס"ד) בדעת רבנו יחיאל, ולהכי כיון שהחמץ בעין נותן טעם בפסח אבל לסוברים דקמח בקמח חשיב לח בלח א"כ כיון שנבלל היטב חשיב כאינו בעין ואינו חוזר ונותן טעם בפסח. ובאמת כן מבואר בשו"ת תרומת הדשן (סימן קיד) שהב"ד הגהת סמ"ג בשם רבנו יחיאל, ואחר כך כתב דסמכינן אסמ"ג דכתב במצות חלה (לאין קלם) דקמח בקמח מתערב יפה, דמיקרי עירוב לח בלח, כמו שהוכיחו בהוכחה גמורה ממס' מנחות (כג:) וכו', ובלח מנהג פשוט להתיר מה שיתבטל קודם הפסח ולא אמרינן דחו"ג בפסח וכו'. עכ"ל. והב"ד הבית יוסף (סימן ממו) בשתיקה. ע"ש. נמצא דלסוברים דקמח בקמח חשיב לח בלח אם נתבטל קודם הפסח מותר לאפות מקמח זה בפסח ואינו חו"ג. ובאמת דעת רוב הראשונים שקמח בקמח חשיב לח בלח, הלא המה: הסמ"ג (לאין קלם), התוס' במנחות (כג:) ד"ה ור"י, ובזבחים (עג.) ד"ה רבי, וכ"כ הרמב"ן בחי' לחולין (לו.) ד"ה אלא, ובחי' הרשב"א שם ובתשובה (מ"א סימן נפג), וכן נראה דעת הכלבו (סימן

ממ) והראב"ד בתשובה בתמים דעים (סימן ט), והר"ן בתשובותיו (סימן נט) והובאו בבית יוסף (סימן מסו). ומוכח מדבריהם שסוברים דקמח בקמח חשיב לח בלח. וכן משמע בתשובת הרא"ש (כלל מד סימן ו) שכתב, דבש בפסח לא ראיתי אדם נוהג בו איסור משום חששא דעירוב קמח, דלא שכיחא "וגם נתבטל קודם הפסח". ומשמע שמותר להשתמש בו אפי' בחמין. וכ"כ הפר"ח (סימן מס"ז ס"ד) להוכיח כן מדברי הרא"ש. וכן מבואר דעת הטור (סימן מג) שכתב גבי ברירת חטים מאכילת עכבר ואין לחוש לזה כלל וכו', ועוד אפי' אם יש בהן נשוכין אינו אחד מאלף "ומתבטלין הן כשיטחן" וכו'. עכ"ל ובזמנם רגילות היתה לאפות בפסח דבר יום ביומו וכמבואר בהגהת סמ"ג שמטעם זה אסר לאפות בפסח. ע"ש. הן אמת שהפר"ח ביו"ד (סימן קט סק"ד) הוכיח מהרמב"ם (פי"ג מהלכות תרומות הלכה ג) דס"ל דחשיב יבש. ע"ש. אולם הסכמת רוב הראשונים דקמח בקמח חשיב לח בלח. וגם הפר"ח שם אחר שכתב שדעת רוב הראשונים דקמח בקמח חשיב לח בלח, הוכיח כן מהירושלמי פ"ד דתרומות וסיים: והכי נקטינן. וכן הסכמת רוב האחרונים שם: הב"ח והש"ך (סק"ג) והפמ"ג בשפתי דעת (סק"ג) וה' אבני צדק (א"ב), וכבר כ"כ ה' מנחת כהן (חלק התענוגות פ"ב), וכתב עוד שכן דעת מרן שהביא בב"י (סימן תמו) דברי תה"ד בתשובה (סימן קיד), וכ"כ המנ"י (כלל טל סק"ג) שהעיקר דקמח בקמח חשיב לח בלח, וכ"כ המג"א באו"ח (סימן תל"ט סק"ח) ע"ש. וע"ע בשד"ח כללים (מערכת ה' כלל מז) שהסכמת רוב האחרונים דקמח בקמח חשיב לח בלח. ע"ש. וא"כ לפ"ז בנ"ד נמי י"ל שהשיבולת שועל התבטלה בכמון ואינה חו"נ בפסח. ודע שמ"ש הפוסקים דקמח בקמח חשיב לח בלח לאו דוקא קמח אלא ה"ה שאר דברים הטחונים היטב וכמ"ש במג"א (סימן תל"ט סק"ח) דאפי' אפר באפר חשיב לח בלח. ע"ש. וכן משמע ממ"ש המנ"כ הנ"ל וז"ל: אמנם כל זה הוא בתערובת קמח בקמח אבל שאר דברים אפי' הם דקים מאוד כגון חטים ושעורים ואורז ודוחן וכיוצא הוא נקרא יבש ביבש. עכ"ל. מבואר אבל אם הם טחונים חשיב קמח בקמח. ומ"ש הפמ"ג במשב"ז (סימן מסו סק"ז ד"ה משנה) שקפה שנתערב בקפה לא מהני טחינה לחושבו לח בלח והב"ד גם הרעק"א (סימן מג סק"ג). ע"ש. צ"ל דהקפה בזמנם לא היה נטחן היטב, כידוע.

ח) וכן מבואר בתשובת הר"ן (סימן נט) שדבר שנתבטל קודם הפסח לא חיישינן שיחזור ויתן טעם בפסח. שנשאל הר"ן אם מותר לטחון כאחת חטים מבוקעות עם שאינם מבוקעות אם יש לחוש לזה מפני שאין מבטלין איסור לכתחילה, וכתב בסו"ד: נ"ל להלכה כיון שאין באותם חטים מבוקעות אחד מששים, מותר לטחון הכל קודם הפסח ולאכול, אבל למעשה לא מלאני לבי להקל בכך אלא בררו אותן והסירו מהן אותם המבוקעות והשאר מותר. עכ"ל. מבואר שהיה מותר לאפות אפי' בפסח ומה שבסוף חשש מלהקל היינו משום

שהמבוקעות ניכרות הוי כמבטל איסור וכמבואר למעיין בתשובת הר"ן שם. ושו"ר לה' בית דוד (סימן קנ"א) שדייק כן מתשובת הר"ן. ע"ש. וכן מבואר בתשובת הראב"ד בספר תמים דעים (סימן ל') והכלבו (סימן מ"א) והב"ד הב"י (סימן מ"א) אלא שהכלבו בסו"ד צדד להחמיר, וכן מבואר להקל בחי' הריטב"א פסחים (ג'). ע"ש. וכן דעת הטור (סימן מ"ג) והב"ד באות הקודמת. ולכאורה כן יש להוכיח מדברי מרן שם (סעיף ג) וז"ל: אם לא ביררו החטים מאכילת עכבר אין בכך כלום. עכ"ל. הרי שפסק כדברי הטור שמתבטל וסתמות דבריו משמע שאפי' בפסח יכול לאפות מהם שכתב "אין בכך כלום". אולם אין זה מוכרח, שהרי הטור כתב שני טעמים להתיר וטעמו הראשון שכתב הוא דחששא רחוקה היא זו לומר שתחמיץ חיטה קשה במעט רוק שבפי העכבר דאפי' לתיתה שרי בגמ' אלא שהחמירו הגאונים לאוסרה עכ"ל. וא"כ י"ל שמטעם זה פסק מרן להקל. וכ"פ הרשב"א בתשובה (מ"א סימן מ"א) והזכירה הב"י שם אע"ג דס"ל דחמץ בפסח חו"נ, כמבואר לעיל (א"ח א) וא"כ י"ל דלהכי פסק מרן להקל. ועיין לה' פרח שושן (כלל ד' סימן א). וילע"ד. ואיך שיהיה כיון שלדעת רוב הראשונים קמח בקמח חשיב לח בלח ולדבריהם לא אמרינן שחזור ונותן טעם בפסח, וכן מבואר להדיא בהרבה ראשונים, יש להתיר להשתמש בכמון זה לפסח. וגדולה מזו מצאנו להשד"ח כללים (מערכת ה' כלל מ"א) שהביא פוסקים דס"ל דבדרבנן מצרפים סברת הפוסקים דקמח בקמח חשיב יבש ביבש להקל. ע"ש. כ"ש בנ"ד שרוב הפוסקים ס"ל דקמח בקמח חשיב לח בלח ואיסור משהו בפסח מדרבנן. וע"ע להפמ"ג ביו"ד סימן קט (שפ"ד סק"ג) שכתב שאין מצרפים סברת הפוסקים דקמח חשיב יבש אפי' לסניף. ע"ש. וע"ע בפר"ח או"ח (סימן מסו ס"ד).

(ט) אבל חזות קשה ראיתי בדברי מרן (סימן מסו סעיף ד) שכתב וז"ל: נפלו מים על קמח או נתלחלח השק וכו', ירקד הקמח והשאר מותר ודוקא כל זמן שהוא מלוחלח, אבל אם נתייבש הלחלוחית לא מהני ריקוד דמיפרך ומתערב עם השאר, ואסור לאוכלו בפסח אלא ירקדנו וישמרנו עד אחר הפסח, ואם נתייבש בפסח אסור להשהותו. עכ"ל. ומקורו טהור מדברי המרדכי בפרק כל שעה (סימן תקס"ט) שכתב שמעשה כזה בא לפני הר"י מוינא והורה כן. ע"ש. והנה מ"ש מרן בסו"ד ואם נתייבש בפסח אסור להשהותו משמע דגופא דעובדא הוה לפני הפסח ואפ"ה דוקא אם לא נתייבש מועיל ריקוד הלא"ה ישמרנו לאחר הפסח, וקשה הרי מרן פסק (נסימן מ"א ס"ד) דחמץ בפסח אינו חו"נ וא"כ אמאי אסר להשתמש בקמח זה, ואפי' תמצי לומר שמ"ש מרן "אלא ירקדנו וישמרנו עד אחר הפסח" כוונתו שאם אינו רוצה לאפות קודם הפסח ישמרנו לאחר הפסח, וס"ל כמ"ש בהגהת סמ"ק בשם רבנו יחיאל (והנראה נכ"י סי' מ"ג) שאפי' נתבטל בששים מ"מ בפסח עצמו אסור לאפות

כיון שחזור ונו"ט, מ"מ קשה דהרי התה"ד (סימן קיד) פסק להקל ומעיד שהמנהג להקל אפי' בכה"ג, והב"ד הב"י (סימן תמו) בשתיקה, ואלו היה סובר כרבנו יחיאל היה לו להעיר על דברי תה"ד מהגהת סמ"ק. ואע"ג שבסימן תנ"ג הב"ד הגהת סמ"ק, לא בא אלא להורות מקור דברי הטור בשם ר"פ, ובשו"ע שם (סעיף ד') פסק דלא כהר"פ, וא"כ צריך להבין דברי מרן שפסק כאן להחמיר. ובאמת אעיקרא מריה דהאי דינא הלא הוא הר"י מוינא, וקשה מדוע החמיר בזה הא איהו גופיה ס"ל דחמץ בפסח אינו חו"נ כמבואר באור זרוע (מ"א סימן משע"ט ומ"ד מס' ע"ז סימן ער). ע"ש. ועיין בשו"ת פני יהושע (סימן ט) שכתב לבאר שהאו"ז ס"ל דחמץ בפסח חו"נ ולכן החמיר במעשה שבידו, וכ"כ בהגהה שעל המרדכי בפרק כל שעה (סימן תקסט) שהב"ד הר"י מוינא. ולפיה"א ילע"ד דהא האו"ז גופיה ס"ל דחמץ בפסח אינו חו"נ. ושור"ר בשו"ת מהרש"א אלפאנדארי (מ"א סימן טו) שהשיב ע"ד. ע"ש. שור"ר באחרונים שנבוכו בדברי מרן, והרבה תירוצים נאמרו בזה, לא ראי זה כראי זה, ולא הגיעו לעמק שוה.

(י) ומראש צורים אראנו להגאון מהרימ"ט בתשובה (מ"ג מא"ס סימן א) שהקשה ע"ד מרן שבסימן תמו ס"ד פסק שחמץ בפסח אינו חו"נ ובסימן תסו ס"ד פסק כדברי האו"ז. וכתב: ומורי הרב תירץ דהך עובדא דשק שנפל לטיט שאסר מפני החמץ המעורב, טעמא לפי שרגילות הוא להם לאפות המצה בפסח דבר יום ביומו בבית, ואז חוזר ונותן טעם בלישה ובאפיה, דומיא דמה שכתבו ההגהות בחטה שנמצאת בתרנגולת שנתבשלה קודם הפסח אם חזרו וחממו אותה בפסח, וכן בחטה שנמצאת במצה וחזרו וחממוה אז נותנת החטה טעם, וחמץ חו"נ. עכ"ל. ומהרימ"ט שם כתב לבאר דבריו דאה"נ יכול לאפות קודם הפסח, ואם רוצה לשמור הקמח ישמרנו לאחר הפסח, אבל לא יאפנו בתוך הפסח, ובזה לא קשה אמאי לא כתב מרן שיאפנו קודם הפסח. עכת"ד. ע"ש. והנה מ"ש דדמי למ"ש הגה"מ בתרנגולת שנתבשלה ונמצאה בה חטה, לענ"ד יל"ד דהתם שהחמץ בעין א"כ לא התבטל וכשחוזר ומחמם א"כ החמץ נו"ט בפסח משא"כ הכא שהקמח נתערב ונתבטל קודם הפסח ולא נמצא בעין אינו חו"נ, וטפי הול"ל דס"ל כהגהות סמ"ק שהביא הב"י (נסימן מגן). שור"ר להפר"ח (סימן מסו ס"ד) ולהב"ד (סימן קמא), שהעירו ע"ד רבו של מהרימ"ט. ע"ש. וע"ע בדבר משה אמריליו ח"א (סימן ל) ואכמ"ל. וראיתי להשכנה"ג בהגב"י (סימן מס"א) שכתב וז"ל: ונ"ל טעם אחר לאסור, דלפעמים מן המצות עושים תבשיל וחוזרין ומחממין אותו וכבר כתבו ההגהות הב"ד הב"י סימן תמו דאפי' למ"ד חו"נ דאם חזרו וחממו המצה או התרנגולת בפסח בעוד שהחטה שם, אסורה, דחוזרת ונותנת טעם בתוך הפסח. והוא קרוב למ"ש מורי הרב [מהרימ"ט] בשם רבו. עכ"ל. וכוונתו דלרבו של מהרימ"ט דוקא בתוך הפסח אסור לאפות אבל אם כבר אפאה קודם הפסח שרי, משא"כ לידידיה אפי' אם אפו המצה

בערב הפסח אסור לחממה שוב בפסח דחוזרת ונותנת טעם בתוך הפסח ודומיא דהגהות מיימוניות. (ועין נ"ד סי' קנ"ד). וגם על דבריו קשה דאחר שנתבטל הקמח שוב אינו חו"נ, דעד כאן לא אסרו הגה"מ אלא בנמצא החמץ בעין אבל כאן שנבלל ונתבטל אינו חו"נ. ועוד לדבריו הגה"מ מחמרי טפי מהגהת סמ"ק שאסר לאפות דוקא בפסח אבל אם אפה קודם הפסח שרי אפי' לחממו בפסח ולא משמע הכי. שו"ר להפר"ח שתמה ע"ד השכנה"ג כיו"ב. והב"ד (סימן קנ"ד) כתב ע"ד שכנה"ג הנ"ל ובעניי נבהלתי מראות דברים הללו וכו', דכיון דבצונן מותר לאכול המצה עם גוף חמץ שבה איך יהא אסור כשחממו אותה בשביל דאותו משהו חוזר ונותן טעם, שאם המשהו עצמו מותר איך יהא טעם היוצא ממנו אסור הרי זה אומר מטמאין לא טמאוני ואתה טמאתני וכו'. עכ"ל. וכיו"ב כתב עוד להלן (סימנים קנ"ט וקנ"א). ע"ש. וגם בשו"ת דבר משה (סי' ז') והפרח שושן (כלל ד' סי' ב) תמהו על דברי השכנה"ג וכתבו ליישב בדוחק. ע"ע.

י"א) ומהרימ"ט גופיה כתב לתרץ וז"ל: והיה אפשר לחלק עוד וליישב דברי הר"י מוינא דיש חילוק בין קמח הבלול לבלילה דמשקין וכו', ואע"ג שכתב בתה"ד דקמח מתערב יפה מ"מ בילה דמשקין עדיף. ועוד שנראה שאין ממשו קיים, דחבית של שער שנתן משקין לתוכה זהו טעמו ולא ממשו, אבל גבי קמח הבלול ממשו של איסור עומד שם, וכה"ג מפלגין בענין דשיל"מ וכו', אלא שקשה ע"ז הא דמייתי באו"ז טעמא דהיתרא שאינו חו"נ מההיא דצמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה, דהתם ממשו של צמר רחלים עומד. ואיכא למימר דצמר רחלים לא חשיב ממשו של איסור עומד לפי שאינו אסור בפ"ע אלא ע"י חבור של פשתן, דומיא דבשר וחלב דכל חד וחד באפי נפשיה היתרא הוא שחיבורן גורם, ומקילנן טפי דהיתרא בלע כדאמרי' סוף ע"ז, אבל חמץ כתב הר"ן בשם הרמב"ן דחשיב איסורא כיון ששמו עליו וסופו להיאסר ולפיכך משוי הר"י מוינא ההיא דצמר גמלים לבליעת החבית דליתיה בעיניה, אבל בשממשו קיים אית ליה דחו"נ. עכ"ל. והנה מ"ש בתחלה ליישב דיש חילוק בין בילה דקמח לבילה דמשקין וכוונתו דהאו"ז ס"ל דקמח בקמח חשיב יבש ביבש אה"נ בזה מיושבים דברי האו"ז אולם דברי מרן לא נתיישבו שהרי בסימן תמ"ז הב"ד התה"ד דקמח בקמח חשיב לח בלח בשתיקה, ומשמע דסובר כן וכדעת רזה"פ, וכמו שנתבאר לעיל (א"ח ז'). זאת ועוד שהמרדכי גופיה שהב"ד האו"ז ס"ל דקמח בקמח חשיב כלח בלח וכמבואר מדבריו שהביא הב"ח (סימן תס"ו) גבי חטים שנתבקעו ונתייבשו ונתערבו באחרים וכמ"ש הפר"ח (סימן תס"ו ס"ב). כיעו"ש. ושו"ר להפר"ח (סימן תס"ו ס"ד) שתמה על דברי מהרימ"ט כיו"ב. וכתב עוד הפר"ח וזת"ד: ומה שרצה להשוות סברת תרומת הדשן דסבירא ליה דקמח בקמח דהוי לח בלח עם

סברת רבנו יצחק מוינא א"א להולמו. עכ"ד. וסלח נא אנוכי מבקש, דלא נתכוין מהרימ"ט להשוות סברת תה"ד עם סברת הר"י מוינא דהא בתה"ד מבואר להדיא דבפסח נמי שרי אלא כוונתו דאע"ג דקמח בקמח נכלל יפה יותר משאר יבש כיבש וכמ"ש תה"ד מ"מ ס"ל להר"י מוינא דאינו שוה למשקין דבילה דמשקין עדיף, ולכן אכתי דינו כיבש ודלא כתה"ד שהשוהו למשקין, ומ"מ אי משינן קמח למשקין אין סברא לחלק ביניהם. ואחר זמן ראיתי בשו"ת מהרש"א אלפאנדארי (מ"א סי' טו) שכ"כ להסביר דברי מהרימ"ט. ע"ש. וששתי. ומ"ש עוד מהרימ"ט לתרץ דע"כ לא התיר הר"י מוינא דאינו חו"ג אלא בטעמו אבל לא בממשו, לענ"ד אה"ר הרואה באו"ז יראה דס"ל דחמץ בפסח אינו חו"ג אפי' בממשו של איסור. שהרי בחלק א' (סימן משעט) ובחלק ד' (סימן ער) הביא ראייה דאינו חו"ג מדאמר רשב"ל בזבחים (ע"פ). הפגול והגותר שכללן זה עם זה ואכלן פטור וכו', הא למדת דאיסורין מבטלין זה את זה, ומה לי איסור באיסור ומה לי היתר בהיתר. עכ"ד. ע"ש. מבואר דאפי' בממשו לא אמרי' דחו"ג. וכן משמע עוד ממ"ש בחלק ד' (סימן ער) בתחי"ד והיכא דנפל היתר בהיתר כגון חמץ שנתערב קודם הפסח בדבר שאינו חמץ בששים פי' ריב"ס דמותר לאוכלו בפסח, והביא ראייה מפ"ב דכלאים דתנן צמר גמלים וצמר רחלים וכו'. עכ"ד. מבואר שמתיר אפי' שנפל ממשו של איסור בתוך ההיתר. וכן מוכח נמי ממה שהוכיח שם מדין נתערבה תרומה טהורה בחולין. ע"ש. ושור' לתנא דידן ה' חקת הפסח (סימן מסו סק"ג) שהוכיח מדברי האו"ז דס"ל דאפי' בממשו אינו חו"ג וכמ"ש. גם הגאון פרי חדש (סימן מסו ס"ד) כתב דאי אמרינן חמץ בפסח אינו חו"ג אין לחלק בין טעמו לממשו. ע"ש. וע"ע בשכנה"ג בהגב"י (סימן מסו אות א' וסימן תמ"ז נהגנ"י לו"ס) ובחקת הפסח (סימן תמו סק"ג). גם מ"ש מהרימ"ט דהאו"ז ס"ל דחמץ נחשב איסורא ולא היתרא וכדעת הר"ן סוף מס' ע"ז, הנה באו"ז ח"ד מסכת ע"ז (סימן רנ"ג) מבואר שחמץ חשיב היתרא. ע"ש. וע"ע בנה"ש (סימן מסו אות א') ובשו"ת דבר משה (סימן ל') ובשו"ת מהרש"א אלפאנדארי ח"א (סימן ט"ו) מ"ש ליישב דברי מהרימ"ט. ולענ"ד אין זה במשמעות דבריו וכמ"ש מהרש"א אלפאנדארי גופיה ואכמ"ל. ולענ"ד נראה דמ"ש מהרי"ט לחלק בדין חו"ג לדעת האו"ז בין טעמו לממשו לפי שלא היו לנגד עיניו אלא דברי האו"ז שהובאו במדכי פרק כל השעה (סימן מקס"ו) גבי חבית של שכר שמהם מבואר שסובר שחמץ בפסח אינו חו"ג, ולא היה לפניו ספר או"ז השלם שממנו מבואר שאפי' בממשו של חמץ לא אמרינן חו"ג, לפי שלא נדפס בזמנו.

י"ב) והלבוש (סימן תס"ז ס"ד) כתב וז"ל: קמח שנפלו עליו מים או שק שנתלחלח וכו'. אם נתייבש הלחלוחית לא מהני ריקוד אם נתלחלח הרבה, דמיפריך החמץ ויעבור דרך נקבי הנפה ומתערב עם השאר

ואסור לאוכלו בפסח אם היה הרבה מלוחלח שלא נתבטל בששים וכו'. עכ"ל. משמע שמבאר דברי מרן שאסור לאוכלו בפסח בדליכא ששים, אבל בדאיכא ששים שרי כיון שאינו חו"נ. הן אמת שמדברי האו"ז שהובאו במרדכי פרק כל שעה (סימן מקסט) מבואר דמיירי אפי' דאיכא טפי מששים וכמ"ש בתוך דבריו ולא מהני ניהול דמיפרך ונכנס עם השאר לא ישאר למעלה כלום, "וחמץ בפסח במשהו". עכ"ל. מ"מ מרן שהשמיט בשה"ט מילת משהו איכא למימר דמיירי בדליכא ששים ולהכי שינה מלשון מהר"י מוינא, ואזיל לטעמיה דס"ל דקמח בקמח חשיב לח בלח ונבלל יפה ואינו חו"נ. ומהר"י מוינא י"ל דס"ל דקמח בקמח חשיב יבש ביבש וכמ"ש מהרימ"ט והב"ד לעיל (א"ח יא) ולכן אסר אפי' בדאיכא טפי מששים. וכן מבואר עוד בדברי הלבוש (סימן חנ"ג ס"ג ונהגה שס) דבנתבטל בששים שרי לאפות מצות אפי' בפסח עצמו. ומה שתמהו עליו האחרונים לא ראו דבריו בהגהה (נסימן חנ"ג ס"ג). ועיין בפמ"ג שם (משנ"ז סק"ג) שכתב לבאר דברי הלבוש ובשו"ת בית דוד (סימן קלד). ע"ש. וכ"כ ה' בית דוד (סימן קנ"ה) דמרן מיירי בדליכא ששים ולכן השמיט מרן מלומר שאסור במשהו. עכ"ד. ע"ש. וכן כתב עוד (נסימן ל"א) וסיים וגם הלום שמעתי ששאלו להרב מהריק"ו על שק קמח שנמצא בו בצק יבש ואמר שהוא מותר דבטל בששים קודם הפסח. ואמר כי ההיא דהר"י מוינא שפסק בש"ע שאסור הוא בדליכא ששים, והוא דעתו של הרב הלבוש ז"ל. עכ"ל. ומלשונו משמע קצת שכוונתו למרן רבנו יוסף קארו ועיין. וכן ראיתי למאמ"ר (סימן חנ"ג סק"ג) שכ"כ לפרש דברי מרן וסיים: המורם מכל הרשום בכתב אמת דלדעת מרן ומור"ם והלבוש ז"ל נראה דשרי אפי' בדאיכא שם ודאי חמץ כל שיש ששים כנגדו ונתבטל קודם הפסח וכו'. עכ"ל. אמנם ראיתי לה' פרח שושן (כלל ד' סימן א) שכתב שאין זה במשמעות דברי מרן. ע"ש. ולענ"ד מתורת השמיטה שלא כתב מרן "משהו" משמע כדברי הלבוש וכן דייק לנכון הגאון בית דוד (סימן קנ"ה) מלשון מרן. ע"ש. ולפ"ד בנ"ד דאיכא טפי מששים בטלה השבולת שועל בכמון ומותר להשתמש בו אפי' בחמין.

י"ג) והט"ז (סימן חנ"ג סק"ג) עמ"ש מרן שם (סעיף ג') אם לא ביררו החטים מאכילת עכבר אין בכך כלום. עכ"ל. כתב וזה דלא כהגהת סמ"ק שסובר שאין הקמח מתערב עם הקמח כלח בלח אלא אחר האפיה ומשו"ה הצריך לאפות קודם הפסח, וכ"כ התה"ד (סימן קי"ד) דלא קיי"ל כסמ"ק אלא כסמ"ג דס"ל דקמח בקמח חשיב לח בלח. אלא שקשה ממ"ש השו"ע (סימן מסו ס"ד) דאם קודם הפסח נתייבש לא מהני ריקוד. וצריך לחלק דס"ל דקמח בקמח אינו מתערב שיהיה נחשב כחתיכה אחת אלא אם יטחון אותם ביחד, כמו שהוא לשון הטור ומתבטלים הם כשיטחן וכו' דמשמע דהטחינה עושה התערובת כאילו הם חתיכה אחת, אבל בסימן תס"ו דבא החמץ אחר